

Master's thesis Utrecht University

Master's programme in Clinical Child, Family and Education Studies

Ouderlijke Attributies en Disciplinering in de Opvoeding tijdens de Vroege Kindertijd

Universiteit Utrecht

Final thesis

Student: J.N. Lobato - 5544386

Supervising lecturer: M. Verhoeven

Second Assessor: M. van den Heuvel

Date: 3-6-2019

Samenvatting

Het doel van deze studie was het onderzoeken van het verband tussen ouderlijke attributies en disciplinering in de opvoeding tijdens de vroege kindertijd. Verschillen tussen vaders en moeders zijn onderzocht. In totaal hebben 108 moeders en 60 vaders met een peuter (24-48 maanden; $M = 34.09$, $SD = 8.56$) een online vragenlijst ingevuld. De vragenlijst betrof kind-verantwoordelijke attributies en ouder-verantwoordelijke attributies voor ongewenst gedrag, en positieve- en negatieve disciplinering van ouders. De resultaten laten zien dat moeders die kind-verantwoordelijke attributies maken, meer negatieve disciplinering toepassen in de opvoeding. Dit verband is niet gevonden voor vaders. Vaders en moeders die meer ouder-verantwoordelijke attributies maken, bleken minder positieve disciplinering toe te passen in de opvoeding. Geconcludeerd kan worden dat ouderlijke attributies een rol blijken te spelen in de manier waarop ouders reageren op ongewenst gedrag van hun kind.

Opvoedondersteuningsprogramma's zouden zich er goed aan doen zich te richten op ouderlijke attributies en hierin de verschillen tussen vaders en moeders mee te nemen. Op deze manier kan opvoedgedrag van ouders verbeterd worden en worden kinderen ondersteund in hun sociaal-emotionele ontwikkeling.

Sleutelwoorden: Ouderlijke attributies; Disciplinering; Vaders; Moeders; Vroege kindertijd; Peutertijd

Abstract

The aim of this study was to investigate the relationship between parental attributions and discipline in early childhood. Differences between fathers and mothers were examined. The sample consisted of 108 mothers and 60 fathers with a toddler (24-48 months; $M = 34.09$, $SD = 8.56$). They were asked to fill in an online questionnaire which concerned child-responsible attributions and parent-responsible attributions for undesirable behaviour, and parental positive- and negative disciplinary responses. Results showed that child-responsible attributions of mothers predicted more negative discipline in parenting. This relationship however was not found for fathers. Parent-responsible attributions predicted less positive discipline in both mothers and fathers. It can be concluded that parental attributions are meaningful in the way parents respond to undesirable behaviour of their child. Parenting support programs should focus on parental attributions and take the differences between fathers and mothers into account. In this way parenting practices can be improved and children will be supported in their social-emotional development.

Keywords: Parental attributions; Discipline; Fathers; Mothers; Early Childhood; Toddlerhood

Ouderlijke Attributies en Disciplineren in de Opvoeding tijdens de Vroege Kindertijd

Tijdens de peutertijd laten veel kinderen een periode van ongehoorzaamheid zien. Bij de meeste kinderen dooft deze ongehoorzaamheid uit vanaf het derde jaar, maar bij sommige kinderen houdt dit gedrag aan en is het niet meer passend bij de leeftijd (Campbell, Shaw & Gilliom, 2000). Wanneer ongehoorzaamheid bij kinderen niet afneemt kan dat resulteren in het ontwikkelen van externaliserend probleemgedrag (Choe, Olson & Sameroff, 2013). Het uitdoven dan wel aanhouden van ongehoorzaam gedrag bij kinderen, is onder andere afhankelijk van de disciplineren technieken van ouders (Kerr, Lopez, Olson & Sameroff, 2004). Er kan onderscheid worden gemaakt in positieve disciplineren en negatieve disciplineren. Bij positieve disciplineren gaat het om het bekrachtigen van adaptief gedrag, bijvoorbeeld doormiddel van beloning. Daarnaast gaat het bij positieve disciplineren om het gebruik van inductie, waarbij ouders hun kind uitleggen waarom bepaald gedrag ongewenst is (Choe et al., 2013; Verhoeven, Deković, Bodden & Baar, 2016). Uit onderzoek blijkt dat positieve disciplineren van ouders bij peuters, gerelateerd is aan minder externaliserend probleemgedrag tijdens de kleutertijd (Choe et al., 2013). Naast positieve disciplineren speelt, zoals eerder genoemd, ook negatieve disciplineren een rol. Bij negatieve disciplineren gaat het om het geven van fysieke en verbale straffen en het gebruiken van psychologische controle. Het toepassen van negatieve disciplineren in de opvoeding blijkt gerelateerd te zijn aan meer externaliserend probleemgedrag bij kinderen (Choe et al., 2013; Kerr et al., 2004). De meeste ouders blijken overigens gebruik te maken van positieve disciplineren in de opvoeding (Winsler, Madigan & Aquilino, 2005). Maar omdat negatieve disciplineren toch regelmatig voorkomt en om problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen te voorkomen is het belangrijk om te onderzoeken waarom ouders gebruik maken van positieve- dan wel negatieve disciplineren.

De disciplineren die ouders toepassen in de opvoeding, blijkt gerelateerd te zijn aan de overtuigingen die ouders hebben (Bornstein, Putnick & Suwalsky, 2018; Jacobs, Woolfson & Hunter, 2017; Nelson, O'Brien, Calkins & Keane, 2013). Een onderdeel van deze overtuigingen zijn de ouderlijke attributies welke omschreven kunnen worden als de interpretatie die ouders hebben over het ontstaan van ongewenst gedrag bij hun kind (Bornstein, et al., 2018; Snyder, Cramer, Afrank, & Patterson, 2005). Wanneer ouders de verantwoordelijkheid voor ongewenst gedrag van het kind bij zichzelf leggen, gaat het om ouder-verantwoordelijke attributies (Snarr, Slep & Grande, 2009). Ouders hebben dan het idee dat zij zelf de controle hebben over het gedrag van het kind en zien dit als een stabiele gedragskenmerk van zichzelf. Bijvoorbeeld, "Ik geef mijn kind onvoldoende aandacht" (Snarr

et al., 2009). Leggen ouders de verantwoordelijkheid voor ongewenst gedrag bij het kind, dan wordt er gesproken van kind-verantwoordelijke attributies. Ouders leggen dan de controle voor het gedrag bij het kind en hebben het idee dat het kind de intentie heeft om zich te misdragen. Bijvoorbeeld, “Mijn kind wil niet luisteren” (Snarr et al., 2009). Uit onderzoek blijkt dat ouders over het algemeen de verantwoordelijkheid voor ongewenst gedrag eerder aan het kind toe te schrijven dan aan zich zelf (Snarr et al., 2009).

Volgens de attributietheorie heeft de manier waarop ouders ongewenst gedrag van het kind interpreteren, belangrijke implicaties voor de reactie van ouders op dit gedrag (Bugental, 1987). De theorie beschrijft dat wanneer ouders de oorzaak voor ongewenst gedrag buiten zichzelf leggen, ze meer negatieve strategieën zullen gebruiken in de opvoeding (Bugental, 1987). Wanneer ouders meer kind-verantwoordelijke attributies maken, zullen ze dus eerder geneigd zijn om negatieve disciplineren toe te passen (Critchley & Sanson, 2006). In de literatuur wordt deze theorie ondersteund door de hypothese dat wanneer ouders kind-verantwoordelijke attributies maken, ze de veronderstelling hebben dat het gedrag van het kind intentioneel en provocatief is (Snyder et al., 2005; Sturge-Apple, 2015). Hierdoor zullen ouders eerder vijandig reageren en meer negatieve disciplineren toepassen (Snyder et al., 2005; Sturge-Apple et al., 2015). Naast kind-verantwoordelijke attributies kunnen ouders ook ouder-verantwoordelijke attributies maken voor ongewenst gedrag. Ouders die de verantwoordelijkheid voor ongewenst gedrag bij zichzelf leggen, zullen mogelijk meer onzeker zijn over hun manier van opvoeden. Dit kan leiden tot frustratie waardoor ouders minder positief zullen disciplineren (Collalilo, Miller & Johnston, 2015; Laskey & Cartwright-Hatton, 2009). Een andere mogelijkheid is, dat ouders die zichzelf verantwoordelijk houden voor het ongewenste gedrag, juist meer gemotiveerd zijn om hun disciplineren aan te passen en meer positieve disciplineren technieken te gaan gebruiken (Collalilo et al., 2015). Concluderend kan worden gezegd dat wanneer ouders kind-verantwoordelijke attributies maken ze waarschijnlijk meer negatieve disciplineren zullen toepassen in de opvoeding. Een mogelijk verband tussen ouder-verantwoordelijke attributies en disciplineren wordt op basis van de theorie nog niet duidelijk.

Uit onderzoek blijkt dat kind-verantwoordelijke attributies bij vaders en moeders gerelateerd zijn aan meer negatieve disciplineren in de opvoeding van kinderen tussen de 3 en 7 jaar (Leung & Slep, 2006). Dit blijkt tevens uit het onderzoek van Park, Johnston, Colalillo en Williamson (2016), waarin wordt gekeken naar de attributies van vaders en moeders met kinderen tussen de 9 en de 12 jaar. In tegenstelling tot kind-verantwoordelijke attributies en disciplineren, is er nog niet veel onderzoek gedaan ouder-verantwoordelijke

attributies en disciplineren. Een uitzondering hierop is het onderzoek van Snarr et al. (2009), waarin zij zich richten op ouders van kinderen tussen de 3 en 7 jaar. Uit het onderzoek van Snarr et al. (2009) blijkt dat ouders die zichzelf óf hun kind verantwoordelijk houden voor ongewenst gedrag van het kind, vaker reageren op een negatieve manier (Snarr et al., 2009). Samenvattend wordt op basis van de beschreven theorie en de resultaten uit onderzoek duidelijk dat er een verband is tussen kind-verantwoordelijke attributies en negatieve disciplineren. Het verband tussen ouder-verantwoordelijke attributies en disciplineren blijkt nog onduidelijk te zijn. Het zou kunnen dat ouders die zichzelf verantwoordelijk houden voor het ongewenste gedrag, onzeker zijn en zich daardoor minder competent voelen. Maar het zou ook kunnen dat ouders die zichzelf verantwoordelijk houden voor ongewenst gedrag, juist meer gemotiveerd zijn om het beter te gaan doen. Er zijn nog maar weinig studies die naar ouder-verantwoordelijke attributies hebben gekeken en die studies laten kennelijk tegenstrijdige resultaten zien.

De laatste jaren komt er door de gedeelde zorgtaken van ouders steeds meer aandacht voor het belang van de rol van vaders in de opvoeding en ontwikkeling van kinderen (Park et al., 2016). Maar als er gekeken wordt naar de wetenschappelijke literatuur over ouderlijke attributies en disciplineren in de opvoeding, is er tot op heden nog weinig onderzoek gedaan naar de verschillen tussen vaders en moeders (Park et al., 2016). Het onderzoek van Kerr et al. (2004) richt zich wel op de verschillen tussen vaders en moeder in de disciplineren bij peuters gekeken. Uit dit onderzoek blijkt dat moeders vaker gebruik maken van positieve disciplineren dan vaders (Kerr et al., 2004). Andere onderzoeken vinden deze verschillen echter niet (Kuppens, Laurent, Heyvaert & Onghena, 2013; Pinquart, 2017; Verhoeven et al., 2016). Eventuele verschillen tussen ouders met betrekking tot disciplineren, zouden kunnen voortkomen door verschillen tussen vaders en moeders in attributies voor ongewenst gedrag. Uit het onderzoek van Snarr et al. (2009) blijkt bijvoorbeeld dat moeders meer gebruik maken van kind-verantwoordelijke attributies dan vaders. Er worden echter geen verschillen gevonden tussen vaders en moeders met betrekking tot ouder-verantwoordelijke attributies. Uit het onderzoek van Nelson et al. (2013), waarin attributies tussen vaders en moeders met kinderen van gemiddeld 7 jaar worden vergeleken, blijkt dat vaders en moeders even vaak kind-verantwoordelijke attributies maken. Geconcludeerd kan worden dat er nog maar weinig studies zijn gedaan naar de verschillen tussen vaders en moeders met betrekking tot ouderlijke attributies en disciplineren. Bovendien blijken de onderzoeken die er zijn, niet eenduidig te zijn over de bevindingen.

Het huidige onderzoek heeft als doel om meer inzicht te verkrijgen in het verband tussen ouderlijke attributies en disciplineren in de opvoeding tijdens de peutersperiode. Er wordt onderzocht of dit verband hetzelfde is voor vaders als voor moeders. De verwachting is dat ouders meer kind- dan ouder-verantwoordelijke attributies maken en meer positieve- dan negatieve disciplineren toepassen in de opvoeding. Op basis van de beschreven theorie en eerdere studies wordt er verwacht dat kind-verantwoordelijke attributies gerelateerd zijn aan meer negatieve disciplineren in opvoeding. Hoewel ouder-verantwoordelijke attributies in verband worden gebracht met meer negatieve disciplineren, zouden ouder-verantwoordelijke attributies ook gerelateerd kunnen zijn aan meer positieve disciplineren in opvoeding. Omdat dit verband nog niet duidelijk is, zal het huidige onderzoek hiernaar explorerend. Ook het onderzoek naar de verschillen tussen vaders en moeders in het verband tussen ouderlijke attributies en disciplineren zal exploratief zijn, omdat hier tot op heden weinig over bekend is.

Methode

Participanten

Aan het onderzoek hebben 128 gezinnen met een kind tussen de 2 en 4 jaar ($M = 34.09$ maanden, $SD = 8.56$, 53.1% meisje), deelgenomen. De steekproef bestond uit 60 vaders met een gemiddelde leeftijd van $M = 35.30$ ($SD = 5.31$) en 108 moeders met een gemiddelde leeftijd van $M = 32.72$ ($SD = 4.38$). Vrijwel alle ouders waren Nederlands (98.6% van de moeders, 100% van de vaders). De meeste moeders (43.5%) waren HBO/Universitair geschoold. Van de vaders hadden de meeste een HAVO/VWO/MBO (31.7%) opleiding afgerond of ze waren HBO/Universitair (31.7%) geschoold.

Procedure

De participanten zijn geworven via peuterspeelzalen, kinderdagverblijven en persoonlijke relaties door middel van een informatiebrief. In de brief werd het doel van de studie beschreven, namelijk het verkrijgen van inzicht in de manier waarop ouders hun 2 tot 4 jarige kind opvoeden. Daarnaast werden de deelnemers geïnformeerd dat alle gegevens vertrouwelijk en anoniem verwerkt zouden worden en dat ze te allen tijde het recht hadden om te stoppen met het onderzoek, zonder hiervoor een reden op te geven. Wanneer zowel vader als moeder aan het onderzoek wilden deelnemen, werd hen gevraagd om beiden individueel de vragenlijst in te vullen met betrekking tot hetzelfde kind. Het invullen van de vragenlijst duurde ongeveer 30 minuten. Ouders konden het invullen van de vragenlijst op ieder moment stoppen en op een later moment afmaken.

Meetinstrumenten

Ouderlijke attributies. De ‘Parenting Cognition Scale’ (Snarr et al., 2009) meet de manier waarop ouders ongewenst gedrag van hun kind interpreteren en maakt onderscheid tussen kind-verantwoordelijke attributies (9 items, bijv. ‘Mijn kind wil niet luisteren’, en ‘Mijn kind probeert mij expres boos te maken’) en ouder-verantwoordelijke attributies (6 items, bijv. ‘Ik geef mijn kind niet voldoende aandacht’ en ‘Ik heb weinig geduld’). De antwoorden worden gemeten op een zes-punt Likertschaal, variërend van 1 (nooit waar) tot 6 (altijd waar). Voor beide soorten attributies (kind verantwoordelijk vs ouder-verantwoordelijk) wordt een gemiddelde score berekend, waarbij een hoge score betekent dat de ouder vaak de betreffende vorm van attributies maakt. De betrouwbaarheid voor kind-verantwoordelijke attributies was voor moeders en vaders respectievelijk $\alpha = .83$ en $\alpha = .83$. De betrouwbaarheid ouder-verantwoordelijke attributies was voor moeders en vaders respectievelijk $\alpha = .77$ en $\alpha = .71$.

Disciplineren. De ‘Comprehensive Early Childhood Parenting Questionnaire (CECPAQ)’ (Verhoeven et al., 2016) meet ouderlijke warmte/ondersteuning, structuur, stimulatie, negatieve disciplineren en positieve disciplineren (Verhoeven et al., 2016). In dit onderzoek worden alleen negatieve- en positieve disciplineren (12 items) meegenomen. Negatieve disciplineren bestaat uit fysieke straf, verbale straf en psychologische controle (12 items, bijv. ‘Als mijn kind ongehoorzaam is, word ik boos en verhef ik mijn stem’). Positieve disciplineren bestaat uit inductie en beloning (4 items, bijv. ‘Ik leg mijn kind de gevolgen van zijn/haar gedrag uit’). De antwoorden worden gemeten op een zes-punt Likertschaal, variërend van 1 (nooit) tot 6 (altijd). Voor beide vormen van disciplineren (positief vs negatief) wordt een gemiddelde score berekend, waarbij een hoge score betekent dat de ouder vaak de betreffende vorm van disciplineren gebruikt. De betrouwbaarheid voor negatieve disciplineren was voor moeders en vaders respectievelijk $\alpha = .76$ en $\alpha = .87$. De betrouwbaarheid voor positieve disciplineren voor moeders en vaders was respectievelijk $\alpha = .64$ en $\alpha = .75$.

Analyseplan

Gepaarde t-toetsen zullen uitgevoerd worden om de verschillen in gemiddelden tussen en binnen ouders voor ouderlijke attributies en disciplineren te onderzoeken. Vervolgens zal er doormiddel van Pearson correlaties gekeken worden naar de mate van samenhang tussen ouderlijke attributies en disciplineren voor vader en moeders weergegeven. Ten slotte zullen multiële regressie analyses worden uitgevoerd om te onderzoeken of ouderlijke attributies

bij vaders en moeders voorspellend zijn voor disciplineren in de opvoeding. de mate van samenhang

Resultaten

Voorafgaand aan de analyses, is er binnen de verschillende variabelen gecontroleerd voor uitschieters. Bij de controle van de data bleek er een vader op te vallen door een extreem hoge score op negatieve disciplineren ($z = 5.41$) en een hoge score op kind-verantwoordelijke attributies ($z = 3.43$). Op basis hiervan is besloten de scores van deze vader uit de analyses te laten.

In Tabel 1 zijn de beschrijvende statistieken van ouderlijke attributies en disciplineren voor vaders en moeder weergegeven. Door middel van gepaarde T-toetsen zijn de verschillen in gemiddelden tussen ouderlijke attributies en disciplineren voor vaders en moeders onderzocht. De gepaarde t-toetsen laten zien dat zowel vaders als moeders hoger scoren op kind-verantwoordelijke attributies dan op ouder-verantwoordelijke attributies, $t_{Vaders}(58) = 6.64, p < .001, d = 0.86, t_{Moeders}(108) = 10.19, p < .001, d = 0.98$. Er worden geen verschillen

Tabel 1

Beschrijvende Statistieken van Ouderlijke Attributies en Disciplineren voor Vaders en Moeders

Variabele	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Moeders			
Kind-verantwoordelijke attributies	109	3.03	.70
Ouder-verantwoordelijke attributies	109	2.36	.60
Negatieve disciplineren	108	1.95	.42
Positieve disciplineren	108	5.10	.58
Vaders			
Kind-verantwoordelijke attributies	59	3.00	.64
Ouder-verantwoordelijke attributies	60	2.37	.56
Negatieve disciplineren	59	2.12	.45
Positieve disciplineren	60	4.90	.65

gevonden tussen vaders en moeder wat betreft de mate van het gebruik van kind- en ouder-verantwoordelijke attributies. Met betrekking tot disciplineren blijkt dat zowel vaders als moeders hoger scoren op positieve disciplineren dan op negatieve disciplineren, $t_{Vaders}(58) =$

26.33, $p < .001$, $d = 3.43$, $t_{\text{Moeders}}(107) = 41.67$, $p < .001$, $d = 4.01$. Moeders blijken daarbij meer gebruik te maken van positieve disciplineren dan vaders, $t(50) = 2.10$, $p = .041$, $d = 0.30$. Er worden geen verschillen gevonden tussen vaders en moeders wat betreft de mate van het gebruik van negatieve disciplineren.

In Tabel 2 is, aan de hand van Pearson correlaties, de mate van samenhang tussen ouderlijke attributies en disciplineren voor vader en moeders weergegeven. Tussen vaders en moeders is er een positieve samenhang gevonden met betrekking tot kind-verantwoordelijke attributies, $r(50) = .60$, $p < .001$. Wanneer vaders binnen een gezin geneigd zijn de verantwoordelijkheid voor ongewenst gedrag bij het kind te leggen, zijn ook moeders meer geneigd deze verantwoordelijkheid bij het kind te leggen. Daarnaast blijkt er tussen vaders

Tabel 2

Correlatiecoëfficiënten voor Ouderlijke Attributies en Disciplineren voor Vaders en Moeders.

Variabele	1	2	3	4	5	6	7	8
Moeders								
1. KV attributies	-							
2. OV attributies	.47 **	-						
3. Negatieve disciplineren	.38 **	.32 **	-					
4. Positieve disciplineren	-.23 *	-.33 **	-.24 *	-				
Vaders								
5. KV attributies	.60 **	.13	.29 *	-.07	-			
6. OV attributies	.13	.16	.16	-.13	.39 **	-		
7. Negatieve disciplineren	.09	.18	.42 **	-.37 **	.23	.19	-	
8. Positieve disciplineren	-.03	.03	.24	.15	-.20	-.51 **	-.08	-

Noot. KV = Kind-verantwoordelijke; OV = Ouder-verantwoordelijke; M = Moeder; V = Vader.

* $p < .05$. ** $p < .01$.

en moeders een positieve samenhang te zijn als het gaat om negatieve disciplineren, $r(50) = .42$, $p = .002$. Als vaders binnen een gezin meer negatieve disciplineren toepassen, maken

ook moeders meer gebruik van negatieve disciplineren. Ten slotte blijkt er een negatieve samenhang te zijn tussen negatieve disciplineren van vaders en positieve disciplineren van moeders, $r(108) = -.24, p = .012$. Wanneer vaders in de opvoeding meer gebruik maken van negatieve disciplineren, maken moeders minder gebruik van positieve disciplineren.

Binnen ouders blijkt er voor zowel vaders als moeders een positieve samenhang te zijn tussen kind-verantwoordelijke attributies en ouder-verantwoordelijke attributies, $r_{\text{Vaders}}(59) = .39, p = .002, r_{\text{Moeders}}(109) = .47, p < .001$. Ouders die geneigd zijn om de verantwoordelijkheid voor ongewenst gedrag bij het kind te leggen, zijn tegelijkertijd ook meer geneigd om die verantwoordelijkheid bij zichzelf te leggen. Daarnaast blijkt er voor moeders een negatieve samenhang te zijn tussen positieve disciplineren en negatieve disciplineren, $r(108) = -.24, p = .012$. Moeders die meer positieve disciplineren toepassen in de opvoeding, maken minder gebruik van negatieve disciplineren. Deze samenhang wordt niet gevonden voor vaders.

Naast de correlaties binnen ouderlijke attributies en disciplineren, zijn er ook correlaties gevonden tussen ouderlijke attributies en disciplineren. Voor zowel vaders als moeders is er een negatieve samenhang gevonden tussen ouder-verantwoordelijke attributies en positieve disciplineren $r_{\text{Vaders}}(60) = -.51, p < .001, r_{\text{Moeders}}(108) = -.33, p = .001$. Ouders die geneigd zijn de verantwoordelijkheid voor ongewenst gedrag bij zichzelf te leggen, maken minder gebruik van positieve disciplineren. Bij moeders blijken daarnaast ook kind-verantwoordelijke attributies negatief samen te hangen met positieve disciplineren, $r(108) = -.23, p = .019$. Moeders die de verantwoordelijkheid voor ongewenst gedrag bij het kind leggen, passen minder positieve disciplineren toe in de opvoeding. Deze samenhang wordt niet gevonden voor vaders. Ten slotte blijkt er voor een moeders een positieve samenhang te zijn voor zowel kind- als ouder-verantwoordelijke attributies met negatieve disciplineren, $r_{\text{Kind}}(108) = .38, p < .001, r_{\text{Ouder}}(108) = .32, p = .001$. Moeders die geneigd zijn de verantwoordelijkheid voor ongewenst gedrag bij zichzelf óf bij het kind te leggen, maken meer gebruik van negatieve disciplineren in de opvoeding. Deze samenhang is niet gevonden voor vaders.

Om te onderzoeken of ouderlijke attributies significant voorspellend zijn voor disciplineren, zijn meerdere regressieanalyses uitgevoerd. Voor het uitvoeren van deze analyses is er gecontroleerd voor de assumpties van lineariteit, multicollineariteit, homoscedasticiteit, onafhankelijkheid en normaliteit. Er wordt voldaan aan de assumptie van lineariteit, omdat er door alle gedeelde regressie diagrammen een rechte lijn te trekken is. De Variance Inflation Factor (VIF) is voor elke variabele groter dan 0.1 en kleiner 10, wat

betekent dat er wordt voldaan aan de assumptie van multicollineariteit. De punten in de spreidingdiagrammen liggen in een rechthoekige wolk rond de nul verdeeld en liggen tussen -3 en 3. Hiermee wordt er voldaan aan de assumpties van homoscedasticiteit en onafhankelijkheid. Voor de assumptie van normaliteit is er gekeken naar de histogrammen en de normale kans diagrammen. De waardes liggen rond de normaallijn verdeeld, waardoor er wordt voldaan aan de assumptie van normaliteit.

Uit de multipale regressieanalyses (Tabel 3) blijkt dat attributies van moeders 9.7% van de variantie van positieve disciplineren verklaren, $R^2 = .097$, $F(2,105) = 6.72$, $p = .002$. Hierbij blijken alleen de ouder-verantwoordelijke attributies significant negatief voorspellend te zijn voor de mate van positieve disciplineren, $\beta = -.27$, $p = .007$. Dit betekent dat hoe meer moeders de verantwoordelijkheid voor ongewenst gedrag bij zichzelf leggen, des te minder ze gebruik maken van positieve disciplineren in de opvoeding. Verder blijkt uit de analyses dat

Tabel 3

Multipale Regressie Analyses voor het Voorspellen van Disciplineren op basis van Ouderlijke Attributies

Variabele	Negatieve disciplineren		Positieve disciplineren	
	Moeders β	Vaders β	Moeders β	Vaders β
Kind-verantwoordelijke attributies	.17 **	.13	-.08	-.02
Ouder-verantwoordelijke attributies	.13	.09	-.27 **	-.55 **
R^2	.16	.03	.09	.19
F	10.93 **	1.83	6.72 **	8.00 **

* $p < .05$. ** $p < .01$

attributies van moeders 15.6% van de variantie van negatieve disciplineren verklaren $R^2 = .156$, $F(2,105) = 10.93$, $p < .001$. Kind-verantwoordelijke attributies zijn hierbij significant positief voorspellend voor negatieve disciplineren, $\beta = .17$, $p = .004$. Dit houdt in dat hoe meer moeders de verantwoordelijkheid voor ongewenst gedrag bij het kind leggen, hoe meer ze negatieve disciplineren toepassen in de opvoeding. Wat betreft vaders blijkt dat attributies 19.4% van de variantie van positieve disciplineren verklaren, $R^2 = .194$, $F(2,56) = 8.00$, $p = .001$. Hierbij blijken ouder-verantwoordelijke attributies significant negatief voorspellend te zijn voor positieve disciplineren, $\beta = -.55$, $p = .001$. Vaders die de verantwoordelijkheid voor

ongewenst gedrag vaker bij het kind leggen, maken minder gebruik van positieve disciplinering in de opvoeding. Attributies van vaders voor ongewenst gedrag, blijken niet verklarend te zijn voor de mate van negatieve disciplinering, $R^2 = .028$, $F(2,56) = 1.83$, $p = .170$.

Discussie

Het doel van dit onderzoek was het verkrijgen van inzicht in het verband tussen ouderlijke attributies en disciplinering in de opvoeding tijdens de peutertijd. Hierbij is onderzocht of dit verband hetzelfde is voor vaders en voor moeders. Er is onderscheid gemaakt tussen kind- en ouder-verantwoordelijke attributies en positieve- en negatieve disciplinering. Het onderzoek toont aan dat moeders die meer kind-verantwoordelijke attributies maken, meer negatieve disciplinering toepassen in de opvoeding. Dit verband is niet gevonden voor vaders. Daarnaast blijkt uit het onderzoek dat vaders en moeders die meer ouder-verantwoordelijke attributies maken, minder positieve disciplinering toepassen in de opvoeding.

De resultaten laten zien dat zowel vaders als moeders de verantwoordelijkheid voor ongewenst gedrag van het kind, vaker bij het kind leggen dan bij zichzelf. Dit komt overeen met verwachtingen op basis van bevindingen uit eerdere studies (Leung & Slep, 2006; Snarr et al., 2009). Het betekent echter niet dat als ouders het kind verantwoordelijk houden voor ongewenst gedrag, ouders zichzelf niet verantwoordelijk houden. Dit onderzoek laat namelijk zien dat er voor zowel vaders als moeders een positieve samenhang is tussen kind-verantwoordelijke attributies en ouder-verantwoordelijke attributies. Hieruit kan geconcludeerd worden dat ouderlijke attributies elkaar niet uitsluiten, maar elkaar juist kunnen versterken. Daarnaast wordt duidelijk dat er een positieve samenhang bestaat tussen kind-verantwoordelijke attributies van vaders en kind-verantwoordelijke attributies van moeders. Dit betekent dat ouders, elkaar kunnen versterken in attributies voor ongewenst gedrag. In vervolgonderzoek zal er gekeken moeten worden naar de richting en causaliteit van deze correlaties, zodat de kennis gebruikt kan worden in opvoedondersteuningsprogramma's.

Verder komt uit het onderzoek naar voren dat zowel vaders als moeders meer gebruik maken van positieve disciplinering dan negatieve disciplinering in de opvoeding. Dit betekent dat ouders vaker adaptief gedrag bekrachtigen en uitleggen waarom bepaald gedrag ongewenst is, dan het gebruiken van fysieke en verbale straffen. Dit blijkt tevens uit eerdere onderzoeken en komt overeen met de verwachting (Winsler et al., 2005). Wat betreft de mate van het gebruik van ouderlijke attributies en disciplinering, laat het onderzoek zien dat er

weinig verschillen zijn tussen vaders en moeders. Er worden geen verschillen gevonden tussen vaders en moeders in de mate van het gebruik van kind- en ouder-verantwoordelijke attributies en negatieve disciplineren. Moeders blijken alleen meer gebruik te maken van positieve disciplineren dan vaders. Dit komt overeen met de resultaten uit eerder onderzoek naar disciplineren van vaders en moeders (Kerr et al., 2004). Moeders blijken van nature vaak iets meer warmte en ondersteuning te tonen naar hun kinderen, waardoor ze mogelijk eerder geneigd zullen zijn positieve disciplineren toe te passen in de opvoeding (Calzada, Eyberg, Rich & Querido, 2004; Verhoeven, Junger, Van Aken, Deković & Van Aken, 2007).

Het huidige onderzoek toont aan dat voor moeders zowel kind- als ouder-verantwoordelijke attributies positief gerelateerd zijn aan de mate waarin zij negatieve disciplineren toepassen in de opvoeding. Hierbij blijkt alleen de positieve relatie tussen kind-verantwoordelijke attributies en negatieve disciplineren significant te zijn. Naarmate moeders geneigd zijn hun kind verantwoordelijk te houden voor het ongewenste gedrag, laten zij meer negatieve disciplineren zien in de opvoeding. Deze bevinding past bij de resultaten uit eerdere onderzoeken en komt overeen met de verwachting (Leung & Slep, 2006; Park et al., 2016; Snarr et al., 2009). Wanneer moeders de verantwoordelijkheid voor ongewenst gedrag bij het kind leggen, zullen ze het idee hebben dat het gedrag van het kind intentioneel en provocatief is (Snyder et al., 2005). Waardoor ze sneller op een negatieve manier zullen reageren (Snyder et al., 2005; Sturge-Apple et al., 2015). Het verband tussen kind-verantwoordelijke attributies en negatieve disciplineren is niet gevonden voor vaders. Hieruit blijkt dat er bij vaders andere factoren sterker bepalend zijn voor het toepassen van negatieve disciplineren in de opvoeding. Uit het onderzoek van Liu en Wang (2015) blijkt bijvoorbeeld dat ouderlijke stress van vaders een goede voorspeller is voor negatieve disciplineren in de opvoeding van kinderen tussen de 3 en de 6 jaar. Vervolgonderzoek zou meer duidelijkheid moeten geven over mogelijke voorspellers voor negatieve disciplineren bij vaders.

Daarnaast blijken bij moeders zowel kind- als ouder-verantwoordelijke attributies negatief gerelateerd te zijn aan de mate waarin zij positieve disciplineren toepassen in de opvoeding. Alleen ouder-verantwoordelijke attributies blijken hierbij een significante voorspeller te zijn voor positieve disciplineren, dit verband wordt ook gevonden voor vaders. Ouders die de verantwoordelijkheid voor ongewenst gedrag bij zichzelf leggen, zijn dus minder snel geneigd om positieve disciplineren toe te passen in de opvoeding. Deze bevinding ondersteunt de hypothesen uit eerder onderzoek, dat ouders die de verantwoordelijkheid voor ongewenst gedrag bij zichzelf leggen meer onzeker zijn over hun manier van opvoeden, waardoor ze minder goed in staat zijn positief te disciplineren

(Collalilo et al., 2015; Laskey & Cartwright-Hatton, 2009).

Bij het interpreteren van de resultaten moet er rekening worden gehouden met enkele beperkingen van het onderzoek. Zo is er bij het verzamelen van de data gebruik gemaakt van zelf-rapportage vragenlijsten. Hierdoor moet er rekening gehouden worden met sociaal-wenselijke antwoorden en antwoorden die gebaseerd zijn op de subjectieve beleving van ouders (Stormshak, Bierman, McMahon & Lengua, 2000). Antwoorden van ouders kunnen daardoor afwijken van de werkelijkheid (Stormshak et al., 2000). In vervolgonderzoek zou er aanvullend gebruik gemaakt kunnen worden van een observatie om een objectiever beeld te creëren (Beckerman, Van Berkel, Mesman & Alink, 2017). Een tweede beperking van dit onderzoek is de homogeniteit van de steekproef. Het merendeel van de respondenten was Nederlands en HBO/Universitair geschoold. Uit onderzoek blijkt dat opleidingsniveau en etniciteit, ideeën over de opvoeding en de manier van disciplineren kunnen beïnvloeden (Pinderhughes, Dodge, Bates, Pettit & Zelli, 2000). Dit maakt dat de resultaten voorzichtig geïnterpreteerd dienen te worden en niet direct gegeneraliseerd kunnen worden naar de volledige populatie van ouders van peuters. Een derde beperking is het relatief kleine aandeel van vaders in dit onderzoek. De steekproef van vaders was beduidend kleiner dan die van moeders, waardoor er mogelijk onvoldoende power was om een significant verband te vinden tussen kind-verantwoordelijke attributies en negatieve disciplineren.

Een sterke kant van deze studie is dat de verschillen tussen vaders en moeders onderzocht zijn. Er komt steeds meer aandacht voor de rol van vaders in de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen, maar het aandeel van vaders in onderzoek naar de opvoeding van kinderen is tot op heden beperkt. Het huidige onderzoek levert daarnaast een belangrijke bijdrage aan de kennis over de rol van kind- en ouder-verantwoordelijke attributies in de disciplineren van peuters. Er kan gesteld worden dat dit onderzoek laat zien dat ouderlijke attributies belangrijk zijn in het voorspellen van disciplineren in de opvoeding tijdens de peutertijd. Zo blijken kind-verantwoordelijke attributies van moeders te zorgen voor meer negatieve disciplineren in de opvoeding en blijken ouder-verantwoordelijke attributies van zowel vaders als moeders te zorgen voor minder positieve disciplineren in de opvoeding. Opvoedingsondersteuningsprogramma's zouden zich er goed aan doen om zich te richten op ouderlijke attributies en hierin de verschillen tussen vaders en moeders mee te nemen. Zo kan negatief opvoedgedrag van ouders aangepakt worden en kunnen kinderen ondersteund worden in hun sociaal-emotionele ontwikkeling, om op deze manier externaliserend probleemgedrag bij kinderen te voorkomen.

Referenties

- Beckerman, M., van Berkel, S. R., Mesman, J., & Alink, L. R. (2017). The role of negative parental attributions in the associations between daily stressors, maltreatment history, and harsh and abusive discipline. *Child Abuse & Neglect, 64*, 109-116. doi:10.1016/j.chiabu.2016.12.015
- Bornstein, M. H., Putnick, D. L., & Suwalsky, J. T. (2018). Parenting cognitions → parenting practices → child adjustment? The standard model. *Development and Psychopathology, 30*, 399-416. doi:10.1017/S0954579417000931
- Bugental, D. B. (1987). Attributions as moderator variables within social interactional systems. *Journal of Social and Clinical Psychology, 5*, 469-484. doi:10.1521/jscp.1987.5.4.469
- Calzada, E. J., Eyberg, S. M., Rich, B., & Querido, J. G. (2004). Parenting disruptive preschoolers: Experiences of mothers and fathers. *Journal of Abnormal Child Psychology, 32*, 203-213. doi:10.1023/B:JACP.0000019771.43161.1c
- Campbell, S. B., Shaw, D. S., & Gilliom, M. (2000). Early externalizing behavior problems: Toddlers and preschoolers at risk for later maladjustment. *Development and Psychopathology, 12*, 467-488. doi:10.1017/S0954579400003114
- Choe, D. E., Olson, S. L., & Sameroff, A. J. (2013). The interplay of externalizing problems and physical and inductive discipline during childhood. *Developmental Psychology, 49*, 2029–2039. doi:10.1080/17405629.2016.1182017
- Colalillo, S., Miller, N. V., & Johnston, C. (2015). Mother and father attributions for child misbehavior: Relations to child internalizing and externalizing problems. *Journal of Social and Clinical Psychology, 34*, 788-808. doi:10.1521/jscp.2015.34.9.788
- Critchley, C. R., & Sanson, A. V. (2006). Is parent disciplinary behavior enduring or situational? A multilevel modeling investigation of individual and contextual

- influences on power assertive and inductive reasoning behaviors. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 27, 370-388. doi:10.1016/j.appdev.2006.04.006
- Jacobs, M., Woolfson, L. M., & Hunter, S. C. (2017). Parental attributions of control for child behaviour and their relation to discipline Practices in parents of children with and without developmental delays. *Journal of Child and Family Studies*, 26, 1713-1722. doi:10.1007/s10826-017-0676-x
- Kerr, D. C. R., Lopez, N. L., Olson, S. L., & Sameroff, A. J. (2004). Parental discipline and externalizing behavior problems in early childhood: The roles of moral regulation and child gender. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 32, 369–383. doi:10.1023/B:JACP.0000030291.72775.96
- Kuppens, S., Laurent, L., Heyvaert, M., & Onghena, P. (2013). Associations between parental psychological control and relational aggression in children and adolescents: A multilevel and sequential meta-analysis. *Developmental Psychology*, 49, 1697-1712. doi:10.1037/a0030740
- Laskey, B. J., & Cartwright-Hatton, S. (2009). Parental discipline behaviours and beliefs about their child: Associations with child internalizing and mediation relationships. *Child: Care, Health and Development*, 35, 717-727. doi:10.1111/j.1365-2214.2009.00977.x
- Leung, D. W., & Slep, A. M. S. (2006). Predicting inept discipline: The role of parental depressive symptoms, anger, and attributions. *Journal of Consulting and Clinical psychology*, 74, 524-534. doi:10.1037/0022-006X.74.3.524
- Liu, L. & Wang, M. (2015) Parenting stress and harsh discipline in China: The moderating roles of marital satisfaction and parent gender. *Child Abuse & Neglect*, 43, 73-82. doi:10.1016/j.chiabu.2015.01.014
- Nelson, J. A., O'brien, M., Calkins, S. D., & Keane, S. P. (2013). Mothers' and fathers'

negative responsibility attributions and perceptions of children's problem behavior. *Personal Relationships*, 20, 719-727. doi:10.1111/pere.12010

Park, J. L., Johnston, C., Colalillo, S., & Williamson, D. (2016). Parents' attributions for negative and positive child behavior in relation to parenting and child problems. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 47, 63-75. doi:10.1080/15374416.2016.1144191

Pinderhughes, E. E., Dodge, K. A., Bates, J. E., Pettit, G. S., & Zelli, A. (2000). Discipline responses: Influences of parents' socioeconomic status, ethnicity, beliefs about parenting, stress, and cognitive-emotional processes. *Journal of Family Psychology*, 14, 380-400. doi:10.1037/0893-3200.14.3.380

Pinquart, M. (2017). Associations of parenting dimensions and styles with externalizing problems of children and adolescents: An updated meta-analysis. *Developmental Psychology*, 53, 873-932. doi:10.1037/dev0000295.supp

Snarr, J. D., Slep, A. M. S., & Grande, V. P. (2009). Validation of a new self-report measure of parental attributions. *Psychological Assessment*, 21, 390-401. doi:10.1037/a0016331

Snyder, J., Cramer, A., Afrank, J., & Patterson, G. R. (2005). The contributions of ineffective discipline and parental hostile attributions of child misbehavior to the development of conduct problems at home and school. *Developmental Psychology*, 41, 30-41. doi:10.1037/0012-1649.41.1.30

Stormshak, E. A., Bierman, K. L., McMahon, R. J., & Lengua, L. J. (2000). Parenting practices and child disruptive behavior problems in early elementary school. *Journal of Clinical Child Psychology*, 29, 17-29. doi:10.1207/S15374424jccp2901_3

Sturge-Apple, M. L., Suor, J. H., & Skibo, M. A. (2014). Maternal child-centered attributions and harsh discipline: The moderating role of maternal working memory across

socioeconomic contexts. *Journal of Family Psychology*, 28, 645-654. doi:10.1037/fam0000023

Verhoeven, M., Deković, M., Bodden, D., & van Baar, A. L. (2016). Development and initial validation of the comprehensive early childhood parenting questionnaire (CECPAQ) for parents of 1–4 year-olds. *European Journal of Developmental Psychology*, 14, 233-247. doi:10.1080/17405629.2016.1182017

Verhoeven, M., Junger, M., Van Aken, C., Deković, M., & Van Aken, M. A. (2007). Parenting during toddlerhood: Contributions of parental, contextual, and child characteristics. *Journal of Family Issues*, 28, 1663-1691. doi:10.1177/0192513X07302098

Winsler, A., Madigan, A. L., & Aquilino, S. A. (2005). Correspondence between maternal and paternal parenting styles in early childhood. *Early Childhood Research Quarterly*, 20, 1-12. doi:10.1016/j.ecresq.2005.01.007